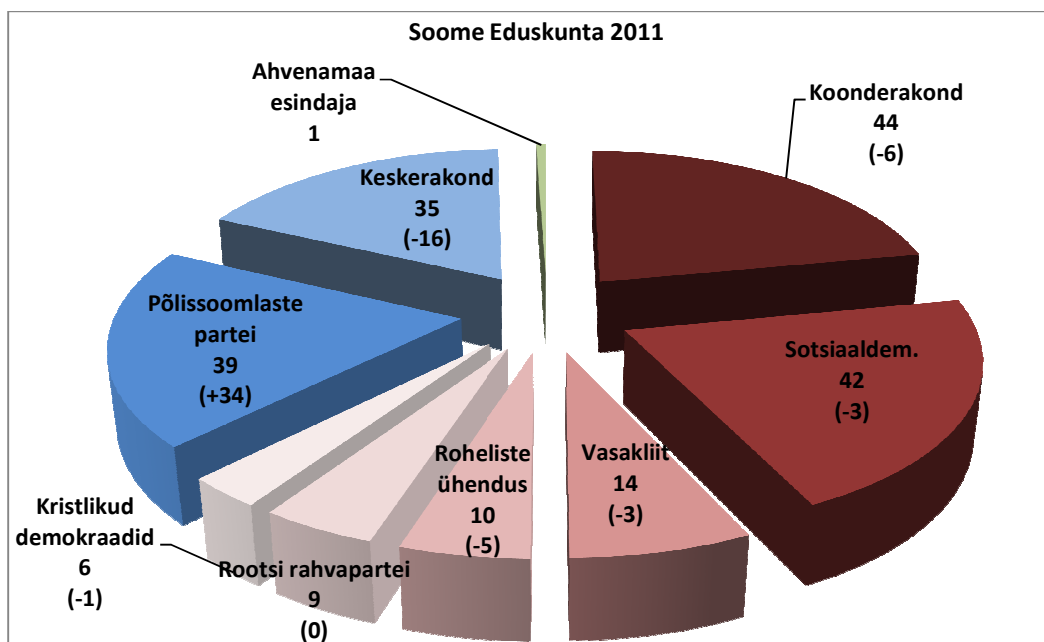

Parlamendivalimised Soomes, Taanis, Lätis ja Poolas 2011. aastal

2011. aasta kevadel ja sügisel toimusid parlamendivalimised neljas Eestile lähedases ja olulises riigis: aprillis korralised valimised Soomes, septembris Poolas ning erakorralised valimised samuti septembris Taanis ja Lätis.

Soome parlamendivalimised 17.04.2011

Soome parlamendi (*Eduskunta*) valimise süsteem on Eesti omale vägagi sarnane: 200 saadikut valitakse 14-st mitmemandaadilisest ja ühest ühemandaadilisest (Ahvenamaa) ringkonnast. Kõik mandaadid jagatakse välja ringkondades ehk erinevalt Eestist puudub kompensatsioonimandaat. Mitmemandaadiliste ringkondade suurus varieerub 6-st mandaadist 35-ni, keskmiseks mandaatide arvuks on 13. Valija annab hääle kandidaadile ning on huvitav märkida, et 2011. aasta valimistel reastasid kõik suuremad parteid, v.a sotsiaaldemokraadid, kandidaadid ringkonnanimekirjas alfabeetiliselt. Sotsiaaldemokraatlik erakond kasutas kandidaatide järjestamiseks sisevalimisi.

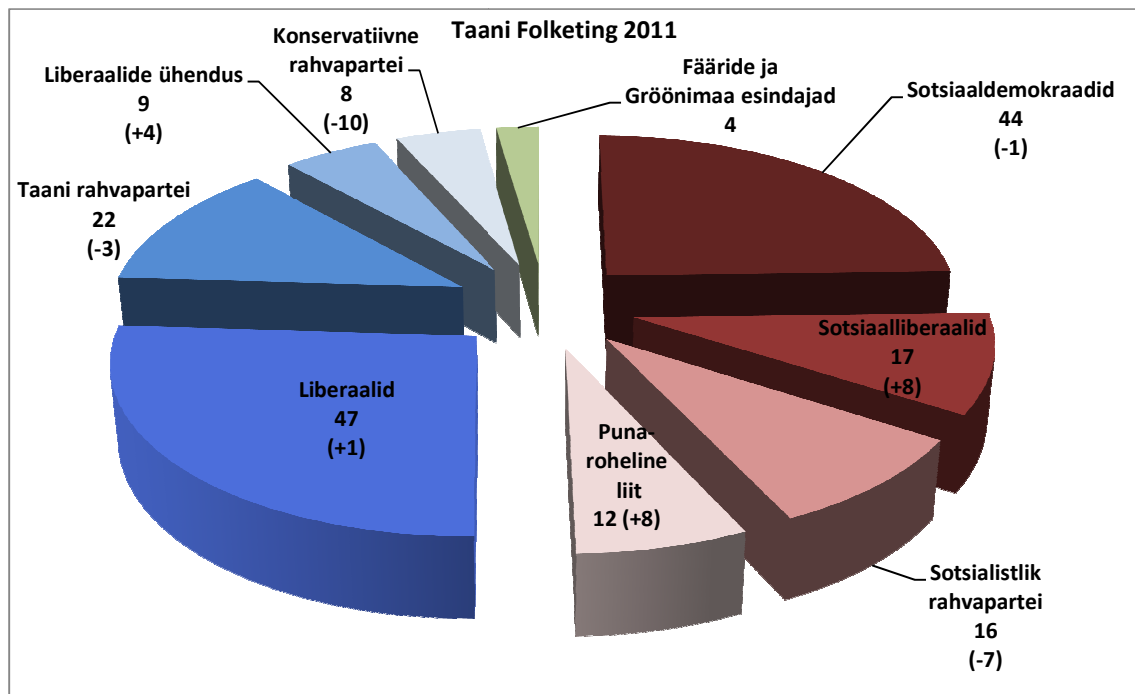
Valimiskampaania keskendus suuresti Euroopa Liidu, täpsemalt eurotsooni kriisi ja Soome osaluse küsimusele vastavas abipaketis. Suuremad koalitsioonierakonnad – keskerakond, paremsentristlik koonderakond ja rohelised – rõhutasid oma sõnumis valijatele Soome suhteliselt edukat toimetulekut ülemaailmse finantskriisi tingimustes. Rootsi rahvapartei keskendus rootsi keele kui kogu riigis kohustusliku õppeaine küsimusele. Kõige tugevamalt raputas Soome välja kujunenud ja stabiilset parteisüsteemi põlissoomlaste esiletõus. Põlissoomlaste liider Timo Soini suutis Soome osalusest eurotsooni abipakettides teha kampaania peaküsimuse, samal ajal teadlikult vältides ühiskonda lõhestavat immigratsiooniteemat. Meedia keskendumine karismaatilise Soini isikule ja lihtrahvalikule olekule aitas varjutada mõningate põlissoomlaste kandidaatide ümber keerelnud skandaale. Põlissoomlaste edu üks peamisi faktoreid oli rahva rahulolematuse ja tüdimuse seni aastaid Soome poliitikas domineerinud nelja suurema erakonnaga. Seda põhjustasid parteide, eelkõige keskerakonna ja koonderakonna küsitavad rahastamisskeemid. Soome osalus Euroopa Liidu abipakettides ja Soome roll muutuvast liidusest ei tõusnud valimiskampaania põhiteemadeks mitte ainult põlissoomlaste tõttu, vaid sellele aitas kaasa opositsiooni kuulunud

sotsiaaldemokraatide otsus kasutada nimetatud küsimust valimiskampaanias peamise relvana valitsusparteide vastu, süüdistades neid Soome rahvuslike huvide reetmises.

Pärast tavalult pikki koalitsiooniläbirääkimisi moodustasid peaminister Jyrki Kataineni juhtimisel valitsusenamuse viis erakonda: koonderakond, sotsiaaldemokraadid, vasakliit, Rootsi rahvapartei ja roheliste ühendus, kellel on 200-liikmelises parlamendis 119 mandaati.

Taani parlamendivalimised 15.09.2011

135 rahvaesindajat 179-kohalisse Taani *Folketing*'i valitakse kümnest mitmemandaadilisest ringkonnast (kasutades D'Hondti võrdlusnumbrit), proportsionaalsuse tagamiseks jagatakse lisaks välja 40 kompensatsioonimandaati (sel juhul kasutatakse Sainte-Laguë jagajat). Neli mandaati on ette nähtud Fääri saarte ja Gröönimaa esindajatele (kummalgi 2 esindajat). Taanis kehtib parlamenti pääsemisel parteidele 2% künnis, mistõttu on *Folketing*'is esindatud mitmeid väikeparteid. Pisut vähendab väikepartei arvu nõue, et partei peab valimistel kandidaatide esitamiseks koguma valijatelt 20 000 toetusallkirja.

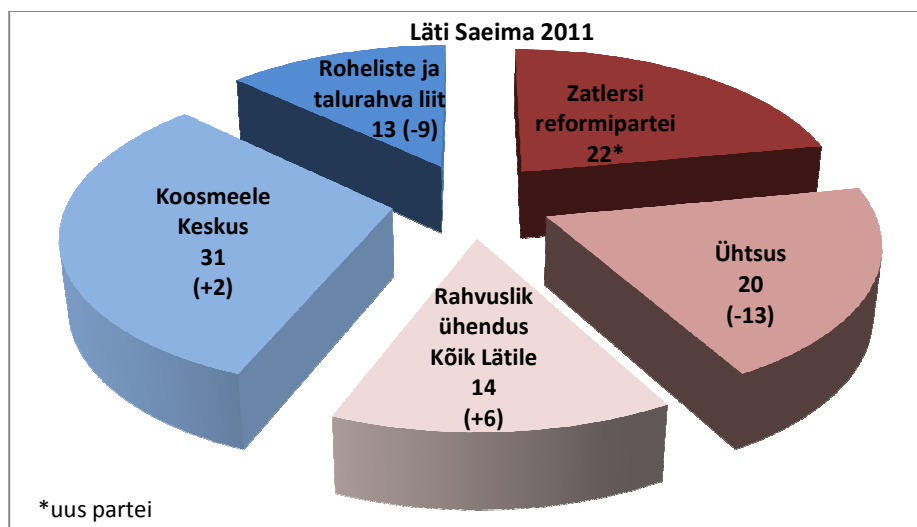
Taani valitsuskoalitsiooni toetust ei näita mitte niivõrd poolt-, vaid vastuhääled olulistel hääletamistel parlamendis. Valimiste täpne toimumisaeg ei ole Taani seadustes fikseeritud, vaid peaminister võib määratud tähtaegade piires igal hetkel välja kuulutada erakorralised valimised. Pärast seda, kui arvamusküsitlustes pikka aega juhtinud opositsiooniliste sotsiaaldemokraatide edumaa valitseva paremliberaalse partei Venstre ees kahanes, kuulutas peaminister Lars Løkke Rasmussen välja ennetähtaegsed valimised.

Erinevalt paljudest teistest parlamentaarsetest riikidest ei pea Taani peaministrikandidaat volituste saamiseks läbima parlamendis usaldushääletust, mistõttu on Taanile iseloomulikud sagedased vähemusvalitsused ning tihti viib valitsus poliitikat ellu seaduseelnõudele samm-sammult erakondade seast toetust otsides. Teisalt iseloomustab parteisüsteemi üsna selge jagunemine ideoloogilisel parem–vasak-skaalal. Peamised kampaaniaküsimused keskendusid seekordsetel valimistel majanduskasvu pidurdumise tingimustes suurenevale eelarvedefitsiidile. Eelarvedefitsiidi ohjamiseks pidas valitsev liberaalide partei vajalikuks teha mitmed heaoluriigi reformid. Eelkõige lubati kalli eelpensioni skeemi muutmist ja rõhutati pensioniea tõstmise vajalikkust. Sotsiaaldemokraadid vastustasid valitsuse plaani muuta eelpensioni maksmise süsteemi ja tõsta pensioniiga, lubades kriisi ületada majanduse stimuleerimise abil.

Ehkki valitsevad paremliberaalid isegi suurendasid oma toetust 2007. aastaga võrreldes ning sotsiaaldemokraadid pidid tunnistama halvimat valimistulemust alates 1903. aastast, kujunesid valimiste kaaluks seekord hoopis väikeparteid. Vasakpoolsete jõudude koalitsiooni eelistaval sotsiaalliberaalide parteil õnnestus oma tulemust piisavalt parandada, et tagada vasakkoalitsioonile napp enamus. Seevastu liberaalide traditsioonilised koalitsioonikaaslased – konservatiivne rahvapartei ja Taani rahvapartei – kaotasid kohti. Konservatiividele said saatuslikuks sisemised vastuolud ning tugeva liidri puudumine. Parempoolset valitsust erinevatel hääletustel sageli toetanud, kuid ametlikult koalitsiooni mittekuulunud Pia Kjærsgaardi juhitud äärmusparempoolne Taani rahvapartei ei suutnud seekord immigratsiooni tõsta valimiskampaania sõlmküsimuseks ning kaotas kokkuvõttes kolm saadikukohta.

Sotsiaaldemokraatide liidri Helle Thorning-Schmidt juhtimisel moodustavad uue vähemuskalitsiooni veel sotsiaalliberaalid ning sotsialistlik rahvapartei, toetust loodetakse leida ka paduvasakpoolset punaste-roheliste liidult, mida juhib veel üks uue põlvkonna karismaatiline naispoliitik, 29-aastane Johanne Schmidt-Nielsen. Kokku võib vasakjõudude koalitsioon 179-kohalises *Folketing*'is arvestada nappi enamuse – 92 kohaga (lisaks koalitsioonierakondadele ka Fääride ja Gröönimaa esindajate hääled).

Läti parlamendivalimised 17.09.2011

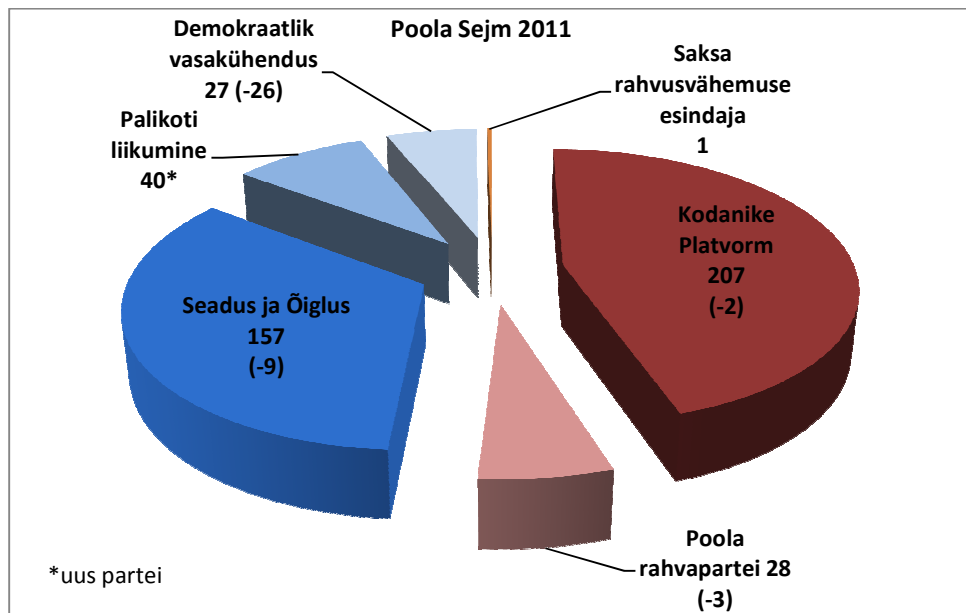

23. juulil toimunud referendumil otsustasid Läti valijad üksmeelselt (poolt 94%, osavõtt 47%) toetada selleks hetkeks juba endise presidendi Valdis Zatlersi ettepanekut saada 2010. aasta sügisel valitud Läti parlament laiali. Erakorralised valimised leidsid aset 17. septembril. Läti proportsionaalse valimissüsteemi kohaselt valitakse 100 Seimi liiget viiest mitmemandaadilisest ringkonnast (Riia, Vidzeme, Latgale, Zemgale, Kurzeme) Sainte-Laguë meetodi abil ning sarnaselt Eestile kehtib erakondadele 5% valimiskünnis. Valija annab küll hääle parteile (üksikkandidaadile), kuid võib märkida valimissedelile iga kandidaadi taha oma eelistuse plussi või miinusega. Plusside ja miinuste vahelkorras sõltubki, milline kandidaat erakonna nimekirjast saab mandaadi.

Valdis Zatlers oli erakorralised valimised kaasa toonud referendumi välja kuulutanud pärast Seimi otsust mitte võtta puutumatust Läti üheks oligarhiks peetud Ainārs Šlesersilt, keda süüdistati korruptsioonis. Ehkki eelmised korralised parlamendivalimised toimusid Lätis vaid napilt aasta aega tagasi, olid niigi killustatud ja ebastabiilses Läti parteisüsteemis 2011. aasta septembriks aset leidnud olulised muutused: mitmed oligarhidega seotud parteid kadusid pildilt või olid oluliselt toetust kaotanud. Varasematest oligarhide taskuparteidest õnnestus parlamenti pääseda vaid Ventspils linnapea Aivars Lembergsi juhitud roheliste ja talupoegade liidul, kuigi ka nemad kaotasid aastataguste valimistega võrreldes üheksa mandaati. Lätile iseloomulikult tõusis enne valimisi esile uus erakond, ekspresident Zatlersi ümber koondunud Zatlersi reformipartei, kes valimiskampaanias vastandas end eelkõige senistele oligarhidele ja nende poliitilistele ambitsioonidele. Valimistel võitis kõige enam mandaate venekeelse elanikkonna häältele apelleeriv vasakpoolne Koosmeele Keskus, kuid koalitsioonileppeni jõudsid pärast pikki ja

keerulisi läbirääkimisi peaminister Valdis Dombrovskise juhitud Ühtsus, rahvuslik-populistlik ühendus Kõik Lätile ja Zatlersi reformipartei. Valimistele järgnenud koalitsiooniläbirääkimistel lagunes verivärske Zatlersi reformipartei, kui kuus äsja valitud parlamendisaadikut süüdistasid Zatlersit parteisisese ainuvõimu taotlemises ning otsustasid erakonna fraktsioonist lahkuda. Siiski lubasid Zatlersiga tülli läinud parlamendisaadikud toetada 100-liikmelises Seimis 56 kohta omavat koalitsiooni

Poola parlamendivalimised (alamkoda) 9.10.2011

Poola 460-liikmeline alamkoda valitakse proportsionaalsetel valimistel, kus kõik mandaadid jaotatakse välja 41-s mitmemandaadilises ringkonnas D'Hondti jagaja abil.

Poola parteisüsteem on pärast 1990. aastate teises pooles läbi viidud valimisreformi, kus kehtestati 5% valimiskünnis, tugevasti koondunud kahe suurema partei ümber, kes kahe peale koguvad peaaegu 2/3 mandaatidest. Värsketel valimistel oli märkimisväärne, et esmakordselt pärast kommunismi varisemist Poolas võitis valimised valitsev erakond – peaminister Donald Tuski juhitud parementsentristlik Kodanike Platvorm. Tuski tagas edu Poola majanduse jätkuv kasv ülemaailmse majanduskriisi tingimustes, samuti on tööpuudusnäitaja jäänud kriisi ajal alla 10%. Samas ei ole valitsev koalitsioon suutnud täita 2007. aastal Kodanike Platvormi poolt välja käidud peamisi valimislubadusi: minna üle proportsionaalsele tulumaksusüsteemile, vähendada maksukoormust ja reformida tervishoiusüsteemi. Vastuolulise Jarosław Kaczyński juhitud suurim opositsioonipartei – rahvuslik-konservatiivne partei Seadus ja Õiglus üritas küll valimiskampaania alguses eemalduda senisest vastandamisest ning tugevatele rahvuslikele väärtustele rajatud kuvandist ning keskenduda positiivsele kampaaniale, kuid loobus pehmemast toonist vahetult enne valimisi, süüdistades nii Venemaad kui ka Saksamaad Poola vastases konspiratsioonis ja uuskolonialismis. Kodanike Platvormi koostööpartneriks on traditsiooniliselt olnud maaelanike häältele apelleeriv tsentristlik Poola rahvapartei ning kahel erakonnal on uues Seimis piisav enamus. Ida-Euroopale iseloomulikult tõusis ka Poolas enne valimisi jõuliselt areenile uus erakond: karismaatilise viinamagnaadi Janusz Palikoti loodud Palikoti liikumine. Värvika kampaania ajal vastandas Palikot end senisele poliitilisele eliidile, lubades võidelda riigivalitsemises lokaalse bürokraatiaga ning vähendada kiriku mõju Poola ühiskonnakorralduses. Poolas jätkab koalitsioon samas koosseisus: Kodanike Platvormil ja rahvaparteil on 460-liikmelises Seimis kahe peale 235 mandaati.

Riho Kangur

nõunik

☎ 6643

Õigus- ja analüüsiosakond on Riigikogu struktuuriüksus, mis nõustab rahvaesindajaid ja nende heaks töötavaid ametnikke. Käesolev informatsioon on koostatud osakonna algatusel. Autorid on valmis arutlema huvilistega töö sisu üle. Kõik kommentaarid on teretulnud.